basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

NASIONALE SENIOR SERTIFIKAAT

GRAAD 12

REKENINGKUNDE

MODEL 2014

MEMORANDUM

PUNTE: 300

NASIENBEGINSELS:

1. Strafpunte vir vreemde items is slegs van toepassing indien 'n kandidaat nie punte op 'n ander plek in die vraag vir daardie item verloor het nie (geen vreemde-item-strafpunte vir misplaaste items nie). Geen dubbelpenalisering toegepas nie.
2. Volpunte vir korrekte antwoord. Indien die antwoord foutief is, merk die bewerkings wat voorsien is.
3. Indien 'n vooraansuiweringsyfer as 'n finale syfer getoon word, ken die bewerkingspunt toe vir daardie syfer (nie die metodepunt vir die antwoord nie).
4. Tensy anders getoon, moet die positiewe of negatiewe effek van enige syfer in ag geneem word om die punt toe te ken. Indien geen + of – teken of hakie voorsien is nie, aanvaar dat die syfer positief is.
5. Waar aangedui word, ken deelpunte toe om die kwaliteit van antwoorde van kandidate te differensieer.
6. Waar strafpunte toegepas word, kan die punte vir daardie afdeling van die vraag nie as 'n negatiewe syfer getoon word nie.
7. Waar metodepunte toegeken word vir bewerking, moet die nasiener die redelikheid van die bewerking ondersoek voor die punt toegeken word.
8. Waar metodepunte toegeken word, maak seker dat kandidate nie volpunte kry vir enige item wat gedeeltelik foutief is nie.
9. Kodes: f = vreemde item; p = plasing/aanbieding.

Hierdie memorandum bestaan uit 18 bladsye.

Kopiereg voorbehou

VRAAG 1

1.1.1 Dui die kosterekeninge aan wat deur die volgende in 'n vervaardigingsonderneming geraak sal word:

	Besonderhede:	Kosterekening geraak:
(a)	**Huur betaal vir fabrieksgeboue**	Fabrieksbokoste
(b)	**Oortyd betaal aan fabriekswerkers**	Direkte arbeidskoste
(c)	**Kommissie betaal aan verkoopspersoneel**	Verkoops- en verspreidingskoste
(d)	**Koste van grondstowwe wat in die produksieproses gebruik word**	Direkte/grondstofkoste
(e)	**Salaris van interne ouditeur**	Administratiewe koste

5

1.1.2 ACE SAKREKENAARS
Produksiekostestaat vir die jaar geëindig 28 Februarie 2013

Direkte materiaalkoste	✓ 1 161 000
Direkte arbeidskoste	✓✓ 636 000
Primêre koste	✓ 1 797 000
Fabrieksbokoste	✓ 810 000
Totale produksiekoste	✓ 2 607 000
Goedere-in-bewerking aan begin van jaar	✓ 102 000
Kontroleer bewerking	☑ 2 709 000
Goedere -in-bewerking aan einde van jaar *Kontroleer bewerking*	☑ (249 000)
Koste van produksie van klaarprodukte	✓ 2 460 000

Vreemde items -1 (maks -2)

10

1.1.3 Bereken die koste van produksie per eenheid.

✓ ✓ ✓
R2 460 000 ÷ 30 000 eenhede = R82,00 per eenheid

3

1.2.1 **Bereken die gelykbreekpunt vir die jaar.**

$$\frac{\text{✓✓ } 972\,000}{6{,}60 - 2{,}70} = \text{✓ } 249\,230 \text{ of } 249\,231$$

3,90
✓✓

Lewer kommentaar op die vlak van produksie vir die jaar.

Vergelyk syfers van gelykbreekpunt (GBP) met produksie (een punt); Kommentaar (een punt)

Die vlak van produksie (540 000 000 bottels) is baie meer as die gelykbreekpunt (249 230) ✓. Die eienaars behoort tevrede te wees aangesien dit beteken dat die onderneming 'n baie goeie wins sal maak. ✓

7

1.2.2 **Ten spyte van die feit dat die fabriekswerkers 'n 10%-loonverhoging gekry het, het die direktemateriaalkoste met 50 sent per eenheid gedaal.**

Wat kon die verskil veroorsaak het?

Die werkers funksioneer baie effektief, waarskynlik omdat Mark hulle gemotiveer het met 'n verhoging wat meer as die inflasiekoers is/waarskynlik omdat hy hulle goed opgelei het. ✓✓ *Een punt vir gedeeltelike/onvolledige antwoord*

Watter opmerking sal jy aan Mark maak in verband met die beheer van hierdie item?

Dit is baie goed. Hulle behoort daarna te streef om beheer oor hierdie item te handhaaf deur volgehoue monitering en opleiding indien nodig. ✓

3

1.2.3 **Die vaste koste per eenheid het van R1,90 in 2012 tot R1,80 in 2013 afgeneem.**

Behoort Mark hiermee tevrede te wees? NEE ✓

Watter opmerking sal jy aan Mark maak in verband met die beheer van hierdie item? Verskaf syfers om jou antwoord te staaf.

Totale vaste koste het toegeneem met R174 000.
In 2012 was die vaste koste: 420 000 x R1,90 = R798 000 ✓
In 2013 was die vaste koste: 540 000 x R1,80 = R972 000 ✓
Hy moet die redes vir die verskil ondersoek (R174 000). ✓

Onbevredigende antwoord verdien 1 punt:
Hy behoort tevrede te wees aangesien die vaste koste met 10 sent per eenheid afgeneem het.

4

1.2.4 **Met betrekking tot die gebeure rakende die kantoorbestuurder, Alex Fynn:**

Sal jy hieroor bekommerd wees? Ja

Gee 'n rede vir jou antwoord.

Dit blyk dat Alex Fynn moontlik 'n omkoopgeskenk van Apex Produkte ontvang het; dit is oneties. ✓✓

Verduidelik watter stappe jy as interne ouditeur sal doen. Noem DRIE punte.
Verwagte antwoorde: ✓✓ ✓✓ ✓✓ *Twee punte per geldige punt*

- Ondersoek of mnr. Fynn die gesag gehad het om die kontrak te teken, of die kontrak uitgegaan het op tender (of die besigheid se aankoopbeleid toegepas is, en wat die pryse van ander bottelverskaffers is).
- Ondervra mnr. Fynn rakende die aanvaarding van die skootrekenaar en as 'n toepaslike verskoning nie verskaf word nie, moet die feite aan die eienaar van die onderneming gerapporteer word vir moontlike dissiplinêre optrede teen mnr. Fynn.
- Indien enige interne kontrolemaatreëls onvoldoende is, stel dit dadelik reg en verseker dat billike tenderprosedures te alle tye in die toekoms gevolg word.

8

40

VRAAG 2

2.1 **Maak 'n lys van die veranderinge aan Aqua Groothandelaars se rekening in die Krediteuregrootboek, wat die boekhouer moet boekstaaf om die foute of weglatings reg te stel. Gee 'n kort beskrywing in die Besonderhede-kolom en toon die veranderinge in die saldo's in die Bedrag-kolom.**

Besonderhede		Bedrag
Vooraansuiweringsaldo in Krediteuregrootboek	✓	# 44 571
Korting gekanselleer	✓✓	884
Regstelling van Debietnota 89	✓✓	54
Regstelling van Faktuur 141	✓✓	(840)
Korting van 22 Julie	✓✓	(900)
Regstelling van aftrekfout	✓✓	# 10 000
Korrekte saldo	☑	53 769

R10 000 kan bygevoeg word by die beginsaldo (d.i. R54 571 vir 3 punte).

12

2.2 **Krediteure-rekonsiliasiestaat vir Aqua Groothandelaars op 31 Julie 2013**

Besonderhede		Bedrag
Saldo volgens rekeningstaat ontvang van Aqua Groothandelaars	✓	19 479
Regstelling van KN1042	✓✓	3 900
Regstelling van Faktuur 2810	✓✓	(414)
Oordrag van saldo (JV450)	✓✓	(1 800)
Faktuur 3056	✓✓	32 604
Korrekte saldo	☑	53 769

10

2.3 **Die eienaar van Organic Handelaars is ongelukkig met die foute wat voorgekom het en onakkurate rekords in hul boeke tot gevolg gehad het. Verduidelik kortliks TWEE maatreëls wat Organic Handelaars kan implementeer om goeie beheer oor hul krediteure te kan volhou en om te voorkom dat dit in die toekoms weer gebeur.**

Enige TWEE geldige maatreëls ✓✓ ✓✓ ✓✓

- Verdeling van pligte: Die taak wat deur een werknemer uitgevoer word, dien as 'n kontrole vir 'n ander werknemer, bv. die persoon wat die betalings doen, is nie dieselfde persoon wat die boekstawing of bestel van voorraad doen nie
- Akkurate dokumentasie: Verseker dat alle dokumente korrek geboekstaaf is en kontroleer die inskrywing teenoor die brondokument
- Hou aan om gereelde rekonsiliasie met krediteure-rekeningstate te doen. Hierdie proses is bedoel om as kontrolemaatreël te dien om foute soos hierdie uit te wys.

4

2.4 **Organic Handelaars ondervind kontantprobleme en is tans in 'n posisie waar hulle hul krediteure nie betyds kan betaal nie. Aqua Groothandelaars het aan hulle 'n kredietlimiet van R40 000 toegestaan. Al hul huidige krediteure vereis dat hulle binne 30 dae betaal word en hulle laat hul klante kredietterme van 60 dae toe. Stel TWEE maniere voor waarop die likiditeitsposisie kan verbeter.**

TWEE geldige punte ✓✓ ✓✓

- Hy moet langer tydperke met sy krediteure onderhandel.
- Vind ander verskaffers wat langer krediettydperke toelaat.
- Onderhandel vir 'n hoër kredietlimiet met sy krediteure.
- Moedig kliënte aan om gouer te betaal, bv. kortings vir betalings wat betyds is.

4

30

VRAAG 3

3.1 **Verduidelik aan die aandeelhouers wat die hoofverskil tussen 'n *geprojekteerde inkomstestaat* en 'n *Kontantbegroting* is.**

Verduidelikking vir geprojekteerde inkomstestaat ✓

- Die geprojekteerde inkomstestaat projekteer winste en verliese.
- Die geprojekteerde inkomstestaat projekteer toekomstige uitgawes en inkomste.

Verduidelikking vir Kontantbegroting ✓

- Die Kontantbegroting projekteer toekomstige kontantsurplusse of tekorte.
- Die Kontantbegroting projekteer toekomstige ontvangste en betalings.

2

3.2 **Noem TWEE items wat in 'ander bedryfsuitgawes' ingesluit kan wees.**

Enige TWEE geldige items ✓ ✓

Moontlike antwoorde:
- Verpakkingsmateriaal
- Skryfbehoeftes
- Drukwerk
- Belastings
- Elektrisiteit en water
- Telefoon

2

3.3 **Debiteure-invorderingskedule vir Julie en Augustus 2013**

	Kredietverkope	Julie-invorderings	Augustus-invorderings
Mei	**R660 000**	✓ 132 000	
Junie	**R680 000**	✓ 238 000	✓ 136 000
Julie	**R800 000**	✓✓ 304 000	✓ 280 000
Augustus	**R800 000**	*Indien dieselfde as bo*	☑ 304 000
TOTALE	*Bewerking beide totale*	☑ 674 000	720 000

8

3.4.1 **Bereken die % toename in verkope in September 2013.**

$\frac{240\ 000\ ✓}{1\ 200\ 000\ ✓} \times \frac{100}{1}$

= 20% ☑ *Bewerking een deel korrek*

3

3.4.2 **Bereken die huurinkomstebedrag vir September 2013. Let daarop dat die maatskappy vir 'n 12%-toename in huur vanaf 1 September 2013 begroot.**

8 500 + 12% = R9 520 ✓✓

2

3.4.3 **Bereken die totale verkope vir Augustus 2013.**

1 200 000 ✓ ÷ 60 ✓ x 100 ✓ = R2 000 000 ☑ *Bewerking een deel korrek*

4

3.4.4 **Bereken die bedrag wat gedurende September aan krediteure betaal sal word.**

✓ ✓ ✓ ☑ *Bewerking een deel korrek*

$2\ 000\ 000 \times \frac{100}{160} \times 80\% = R1\ 000\ 000$

4

3.4.5 **Bereken die bedrag wat in September 2013 vir tussentydse dividende betaal sal word.**

235 000 ✓✓ x 40 ✓ sent = R94 000 ☑ *Bewerking een deel korrek*

4

3.4.6 **Bereken wat die terugkoop van aandele die maatskappy in September 2013 sal kos.**

55 000 ✓ x R15,50 ✓ = R852 500 ☑ *Bewerking een deel korrek*

3

3.4.7 **Bereken die rente wat vir September 2013 ontvang sal word.**

300 000 ✓ x 8% ✓ ÷ 12 ✓ = R2 000 ☑ *Bewerking een deel korrek*

4

3.5.1 **Wat word deur hierdie bedrag verteenwoordig, aangesien die finansiële jaareinde van hierdie maatskappy jaarliks aan die einde van Februarie is?**

'n Voorlopige belastingbetaling ✓✓

2

3.5.2 **Hoe sal hierdie bedrag bereken word?**

Dit sal bereken word op die winste in die geprojekteerde inkomstestaat ✓✓

2

3.6.1 **Verduidelik waarom jy glo dat die aandeelhouers so voel rakende die invordering van debiteure.**

Verduideliking ✓✓

Die kredietterme van die onderneming is 30 dae, maar slegs 75% van alle debiteure betaal binne hierdie tydperk.

2

3.6.2 **Stel TWEE maatreëls voor wat ingestel kan word om die situasie te verbeter.**

TWEE maatreëls ✓ ✓
- Hef rente op agterstallige rekeninge
- Bied meer korting aan vir betalings wat betyds gedoen word
- Stuur gereelde aanmanings

2

3.7 **Verduidelik wat jy aan die direkteure sal sê oor elk van die volgende items. Verduidelik EEN punt van raad in elke geval.**

	OPMERKING AAN DIREKTEURE ✓ ✓ ✓	**RAAD ✓ ✓ ✓**
Advertensies	Die uitgawe is baie hoër as die begrote bedrag.	Hulle moet hou by die begrote bedrag of ander advertensietegnieke oorweeg.
Opleiding van personeel	Die begrote bedrag is nie gebruik nie.	Opleiding is 'n belangrike deel van enige onderneming en moet gebruik word.
Huurinkomste	Beduidend onder die begroting (werklik minder as begroot)/ Begroting was onrealisties hoog.	Ondersoek tekort bv. swak invordering, huurder is weg, ens. om die probleem op te los/huurders moet debietorders teken/stel 'n invorderaar aan/hef rente op stadige betalers.

6

50

VRAAG 4

4.1 PROSPECT BEPERK
UITTREKSEL VAN DIE BALANSSTAAT OP 31 MAART 2013

	Nota	*Sien notas 7 & 8*	
Aandeelhouersbelang ✓		☑ 3 616 000	
Gewone aandelekapitaal ✓	7.	☑ 1 792 000	
Behoue inkomste ✓	8.	☑ 1 824 000	**6**

4.2 NOTAS TOT DIE FINANSIËLE STATE

Nota 7. GEWONE AANDELEKAPITAAL UITGEREIK

✓ 400 000 gewone aandele uitgereik aan begin van jaar (1 250 000 ✓ + 1 050 000 ✓)	✓ 2 300 000	
✓ 100 000 gewone aandele uitgereik gedurende jaar teen R9,00 ✓ elk	✓ 900 000	
✓ 220 000 aandele teruggekoop (R6,40 ✓✓gemiddelde prys) *Een deel korrek*	☑ (1 408 000)	
✓ 280 000 gewone aandele uitgereik aan einde van jaar	☑ 1 792 000	**13**

Kontroleer bewerking

Nota 8. BEHOUE INKOMSTE

Saldo aan begin van jaar	✓ 1 960 000	
✓ Netto wins na belasting	✓ 1 600 000	
✓ Terugkoop van 220 000 aandele (teen R4,30 meer as gemiddelde prys) *Een deel korrek*	☑✓✓ (946 000)	
✓ Dividende vir jaar	(790 000)	
Tussentyds (400 000 ✓ x 70c ✓)	✓ 280 000	
Finaal (500 000 ✓ x 102c ✓)	✓ 510 000	
Saldo aan einde van jaar *Kontroleer bewerking*	☑ 1 824 000	**15**

4.3

Netto batewaarde per aandeel op 31 Maart 2013 na die terugkoop van aandele.

Sien 4.1 ☑ *Sien 4.2* ☑ *Bewerking een deel korrek* ✓☑,

R3 616 000 ÷ 280 000 aandele = 1291,4 sent of R12,91

4

4.4 **Na jou mening, is die klagtes van die Gaptu-familie rakende die dividende geldig, of nie? Verduidelik.**

Uitstekende antwoord = 4 punte; Goed = 3; Bevredigend = 2; Swak = 1; Foutief = 0

Nee. Die maatskappy het minder as 50% van die verdienste uitbetaal die afgelope twee jaar (bv. 172 sent van 'n verdienste van 356,6 sent/240 sent van 'n verdienste van 488,9 sent). Hulle hou winste terug vir toekomstige ontwikkeling. Die Gaptu-familie is duidelik op soek na hoë dividende wat nie verantwoordelike bestuur sou wees nie.

4

4.5 **Is die Gaptu-familie 'n billike waarde vir hul aandele aangebied? Verduidelik**.

Uitstekende antwoord = 3 punte; Goed = 2; Bevredigend/Swak = 1; Foutief = 0

Ja. Die prys aangebied van R10,70 is 30 sent meer as die prys op die JSE en is R4,30 meer as die gemiddelde uitreikprys.

3

4.6 **Na jou mening, sal die terugkoop van die aandele by die Gaptu-familie tot voordeel van die oorblywende aandeelhouers wees, of nie? Verduidelik.**

Uitstekende antwoord = 5 punte; Goed = 4/3; Bevredigend = 3/2; Swak = 1; Foutief = 0

Ja: *Maksimum 5 punte*

- Na die terugkoop van die aandele het die NBW toegeneem tot R12,91 per aandeel omdat daar nou slegs 280 000 aandele in die maatskappy is. Hierdie sal waarskynlik 'n positiewe uitwerking op die prys op die JSE hê.
- As die terugkoop nie plaasgevind het nie, sou die NBW slegs R11,94 wees.
- As aangeneem word dat die winste dieselfde bly teen R1,6 m volgende jaar, sal die VPA 571,4 sent wees (as gevolg van minder aandele) in vergelyking met 356,6 sent in 2013. Dit sal ook 'n positiewe uitwerking op die aandeleprys en dividende per aandeel hê.

OF

Nee: *Maksmum 2 punte*

Ekwiteit word verminder met R2 354 000 as gevolg van die terugkoop. Dit sal 'n ernstige uitwerking op die bedryfsaktiwiteite van die maatskappy hê.

5

Bewerkings:

As die terugkoop van 220 000 nie plaasgevind het nie:
GAK sou = R3 200 000 + R2 770 000 = R5 970 000
NBW sou = R5 970 000 ÷ 500 000 aandele = R11,94

As aanvaar word die wins bly dieselfde vlg. jaar teen R1 600 000:
VPA sou = R1 600 000 ÷ 280 000 = 571,4 sent

50

VRAAG 5

5.1

5.1.1	C✓
5.1.2	E✓
5.1.3	D✓
5.1.4	A✓
5.1.5	B✓

5

5.2 **BELLCO BEPERK**
KONTANTVLOEISTAAT VIR DIE JAAR GEËINDIG 31 AUGUSTUS 2013

Kontantgevolge van bedryfsaktiwiteite		**1 293 000**
Kontant gegenereer uit bedryfsaktiwiteite		**4 062 000**
Rente betaal		**(462 000)**
Dividende betaal (620 000✓ + 770 000✓)		✓ (1 390 000)
Inkomstebelasting betaal (780 000✓ + 72 000✓ + 65 000✓)	7	✓ (917 000)
Kontantgevolge van beleggingsaktiwiteite *Kontroleer bewerking*		☑ (441 000)
Aankoop van vaste bates		**(880 000)**
Opbrengs op die verkoop van vaste bates *Een deel korrek*		#☑✓✓ 89 000
Belegging verval	6	✓✓ 350 000
Kontantgevolge van finansieringsaktiwiteite *Kontroleer bewerking*		☑ (112 000)
Opbrengs op aandele uitgereik		*✓✓ 3 440 000
Terugkoop van aandele 840 000 + 312 000 OF 120 000 x 9,60		*✓✓✓ (1 152 000)
Terugbetaling van lening	6	**(2 400 000)**
[Check marks under **Kontantgevolge**]		
Netto verandering in kontant & kontantekwivalente *Kontroleer bewerking*		☑ 740 000
Kontant & kontantekwivalente aan begin van jaar		✓✓ (200 000)
kontant & kontantekwivalente aan einde van jaar	3	**540 000**

22

#Bewerking vir vaste bates: 12 357 000 + 880 000 – **89 000** – 1 010 000 = 12 138 000

**Bewerkings vir finansieringsaktiwiteite (let daarop dat alternatiewe geldige inskrywings aanvaarbaar is):*

GEWONE AANDELEKAPITAAL

Bank 840 000 o/d 8 960 000	a/d 6 360 000 Bank 3440 000
9 800 000	**9 800 000**
	a/d 8 960 000

BEHOUE INKOMSTE

Bank 312 000 o/d 2 051 400	a/d 2235 000 Verd 128 400
2 363 400	2 363 400
	a/d 2 363 400

VERDELING

780 000 1 691 600 BI 128 400	2 600 000
2 600 000	**2 600 000**

5.3.1 **Berekening van vuurproefverhouding**

Bewerking, een deel korrek

✓✓ ✓ ☑

1 745 000 : 1 841 600 = 0,9 : 1

4

5.3.2 **Berekening van % opbrengs op gemiddelde aandeelhouersbelang**

Bewerking, een deel korrek

✓ ☑

$$\frac{1\ 820\ 000}{½\ (11\ 011\ 400 + 8\ 595\ 000)} \times \frac{100}{1} = 18{,}6\%$$

9 803 200

✓✓

4

5.3.3 **Berekening van skuld-eienaarsbelang-verhouding**

Bewerking, een deel korrek

✓ ✓ ☑

3 000 000 : 11 011 400 = 0,3 : 1

3

5.3.4 **Berekening van % opbrengs op gemiddelde kapitaal aangewend (gebruik netto inkomste voor belasting)**

Bewerking, een deel korrek

✓ ☑

$$\frac{3\ 062\ 000}{½\ (14\ 011\ 400 + 13\ 995\ 000)} \times \frac{100}{1} = 21{,}9\ \%$$

14 003 200

✓✓

4

5.4 **Die direkteure is tevrede dat die bedryfsdoeltreffendheid van die onderneming verbeter het. Haal aan en verduidelik TWEE finansiële aanwysers om hul mening te staaf.**

Goeie antwoorde = 2 punte elk; gedeeltelik = 1 punt; foutief = 0.

Bedryfsuitgawes op verkope het van 44,5% tot 37,9% afgeneem, wat 'n aanduiding van beter beheer oor uitgawes is. ✓✓

Bedryfswins op verkope het toegeneem van 7,3% tot 10,1% aangesien, behalwe die beter beheer oor uitgawes, daar ook 'n geringe hoër winsopslag % toegepas is. ✓✓

4

5.5 **Volgens die Maatskappywet (Wet 61 van 1973) mag die direkteure slegs aandele terugkoop indien die likiditeit van die onderneming aanvaarbaar is. Haal aan en verduidelik DRIE finansiële aanwysers wat bewys dat hulle aan die Wet voldoen het.**

Goeie antwoorde = 2 punte elk; gedeeltelik = 1 punt; foutief = 0.

Bedryfsverhouding het van 0,4 : 1 tot 1,9 : 1 verbeter, wat aandui dat die bedryfslaste goed deur bedryfsbates gedek word. ✓✓
Vuurproefverhouding het van 0,4 : 1 tot 0.9 : 1 verbeter, wat aandui dat likiede bates (uitgesluit voorraad) amper gelyk aan bedryfslaste is. ✓✓
Die banksaldo het verbeter van 'n oortrokke saldo van R210 000 tot 'n positiewe saldo van R540 000. ✓✓

6

5.6 **Een van die direkteure het voorgestel dat hulle hierdie uitbreiding moet finansier deur lenings te verhoog in plaas daarvan om nuwe aandele uit te reik.**

Haal aan en verduidelik TWEE finansiële aanwysers om sy mening te staaf.

Goeie antwoorde = 2 punte elk; gedeeltelik = 1 punt; foutief = 0.

Die skuld-eienaarsbelangverhouding het van 0,6 : 1 tot 'n baie veilige 0,3 : 1 verminder. As hulle die lenings met R1,5 m verhoog, sal die skuld-eienaarsbelangverhouding nog steeds baie laer wees as in 2012 (d.i. 0,4 : 1). ✓✓

Die % opbrengs op totale kapitaal aangewend is 21,9% in vergelyking met die rente op lening van 11%. Dit dui daarop dat die winste kan verbeter deur van lenings gebruik te maak. ✓✓

Verduidelik TWEE ander faktore, met raad, wat die direkteure moet oorweeg voordat hulle met hierdie uitbreiding voortgaan.

Enige TWEE geldige voorstelle, bv.

Faktor	Raad
Vraag na hul produkte in die ander area ✓✓	Onderneem marknavorsing bv. 'n meningsopname ✓
Die vlak van doeltreffendheid van werknemers by die nuwe tak ✓✓	Sorg dat behoorlike opleiding plaasvind✓

10

5.7 **Verduidelik in jou eie woorde hoekom dit vir die onafhanklike ouditeure nodig is om interne beheer in die afdeling oor Direkteure se Verantwoordelikheid te noem.**

Goeie antwoorde = 2 punte elk; gedeeltelik = 1 punt; foutief = 0.

Die interne beheerstelsel moet behoorlik in plek wees om foute en bedrog te voorkom en om te verseker dat die inligting wat van die boekhoustelsel geneem is, betroubaar is. Direkteure bestuur die maatskappy so hulle is hiervoor verantwoordelik. ✓✓

In die afdeling oor Onafhanklike Ouditeur se Verantwoordelikheid noem hulle iets oor 'etiese vereistes'. Gee 'n praktiese voorbeeld hiervan.

Enige geldige antwoord, bv. geen botsende belange (kan nie 'n aandeelhouer en 'n ouditeur wees nie; kan nie ander dienste vir die maatskappy lewer nie); toegewydheid in die uitvoering van die oudit. ✓✓

Is hul finale mening goed, of nie? Verduidelik.

Ja. Dit is 'n ongekwalifiseerde ouditverslag. As daar 'n probleem was, sou dit genoem gewees het. ✓✓

Hoekom is dit vir die onafhanklike ouditeur nodig om die kwalifikasie GR (SA) agter sy naam te hê? Verduidelik.

Om die lesers die versekering te gee dat die ouditeur goed opgelei en goed ingelig is oor die nuutste ouditprosesse en wetgewing, gebind is deur SAIGR se gedragskode en dissiplinêre stappe in die gesig kan staar as hy nalatig is. ✓✓

8

70

VRAAG 6

6.1.1 **Bereken die wins/verlies met die verkoop van die kantoorrekenaars op 31 Maart 2013:**

Waardevermindering vir huidige jaar = 33⅓% x 18 600 x 9/12		= R4 650 ✓✓
Opgelope waardevermindering	= R9 400 + R4 650	= R14 050 ✓
Kosprys		= R18 600 ✓
Netto boekwaarde teen datum van verkoop		= R4 550
Verkoopprys		= R7 000 ✓
Wins		= R2 450 ✓

6

6.1.2 **Bereken die waarde van voorraad voorhande van die:**

Hypa-skootrekenaars, volgens die spesifieke identifikasiemetode:

✓ ✓ ✓
18 x R10 500 = R189 000

ABX-drukkers, volgens die EIEU-metode:

✓ ✓ ✓ ✓ ✓
(34 x R810) + (12 x R750) = R36 540
27 540 9 000

Drukkerspapier, volgens die geweegdegemiddelde-metode:

✓ ✓ ✓
$\frac{246\,400}{6\,600}$ x $\frac{600}{1}$ = R22 400
✓✓

13

6.1.3 KLOOF REKENAARS (EDMS.) BPK.
Inkomstestaat vir die jaar geëindig 30 Junie 2013

Verkope		**3 700 000**
Koste van verkope		**(2 100 000)**
Bruto wins		**1 600 000**
Ander inkomste	*Kontroleer bewerking*	☑ 40 800
Kommissie-inkomste (36 000✓ + 2 350✓)		✓ 38 350
Wins met verkoop van bate		☑ 2 450
	5	
		1 640 800
Bedryfsuitgawes	*Kontroleer bewerking*	☑ (836 510)
Personeeluitgawes		**180 000**
Direkteursvergoeding [2✓ x (120 000 + 132 000)✓]		✓ 504 000
Diverse uitgawes (45 000✓ – 1 700✓)		✓ 43 300
Waardevermindering (47 000✓✓ + 24 500✓✓ + 4 650☑)		☑ 76 150
Handelsvoorraadtekort (281 000✓ – 21 000✓ – 247 940☑)		☑12 060
Donasies (2 x 10 050)		✓✓21 000
	20	
Bedryfswins	*Kontroleer bewerking*	☑ 804 290
Rente op lening (29 000 + 16 500)	*Een deel korrek*	☑✓✓(45 500)
Netto wins voor belasting		758 790
Inkomstebelasting (194 000✓ + 37 000✓)		✓(231 000)
Netto wins na belasting	*Kontroleer bewerking*	
	8	☑ 527 990

32

6.2 **Verduidelik EEN probleem met betrekking tot elke verkoopspersoon. Verskaf syfers om jou verduidelike te staaf.**

	Verduidelike van probleem (met syfer(s))
GUGU	✓ *Verduidelike van probleem* ✓ *Syfer(s)* Sy het nie baie skootrekenaars verkoop nie (slegs 9). Haar reiskoste is hoog (drie keer meer as die ander).
MANNY	✓ *Verduidelike van probleem* ✓ *Syfer(s)* Hy het baie korting toegestaan (R15 000). Kontant vermis = R21 500.
JIM	✓ *Verduidelike van probleem* ✓ *Syfer(s)* Hy het 2 skootrekenaars verloor/gesteel (kosprys R10 500 x 2).

6

Watter raad sal jy aan die direkteure gee met betrekking tot die plan om hierdie verkoopspersone in diens te neem?

Enige geldige gevolgtrekking ✓✓ *Een punt vir gedeeltelike/simplistiese antwoord*
Verwagte antwoorde:

- Neem Gugu permanent in diens aangesien sy die grootste netto wins na aftrekking van al die uitgawes gemaak het (R35 150), maar hou haar reisuitgawes onder beheer.
- Moenie Manny of Jim in diens neem nie aangesien hulle elkeen blykbaar kontant en skootrekenaars ter waarde van R20 000 gesteel het en waarskynlik oneerlik is.
- Hou aan om reisende verkoopspersone op 'n kommissiebasis in diens te neem aangesien dit verkope in die toekoms sal laat toeneem en hulle in staat sal stel om die onderneming se klantebasis te vergroot.

3

60

GROOTTOTAAL: 300

Kopiereg voorbehou